

Grauwe gans (*Anser problematicus*)

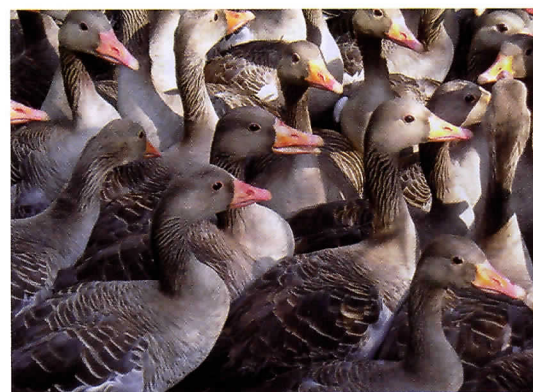
Zomerganzen zijn een probleem! Daar zijn de meesten het wel over eens, maar over de oplossing verschillen de meningen.

In het Natura2000-gebied De Deelen in het midden van Friesland ben ik een ochtend mee met Staatsbosbeheer en Sovon (Vogelonderzoek Nederland) om ganzen te vangen. De bedoeling is ruiende ganzen en hun jongen te voorzien van potringen en een halsband om vast te stellen wat hun trekgedrag is.

In tegenstelling tot voorgaande jaren waarin met schepnetten ganzen uit het water en het riet werden geschept, is nu gekozen voor een vanginstallatie; een soort vangpijp waarin de niet vliegvlugge ganzen worden gedreven. Ik zit in een bootje met Berend Voslamber van Sovon die jaarlijks door heel Nederland dit soort acties doet. Hij vertelt me dat de zomerganzen nogal reislustig zijn en dat uit het halsbandonderzoek is gebleken dat ze vanuit De Deelen zowel naar Scandinavië als naar Spanje vliegen. Ik vraag hem of Sovon ook betrokken is bij het nieuwe ganzenbeleid van de G7. Hij vertelt mij dat dat helaas niet het geval is. "Ik vraag mij af of afschot van 100.000 ganzen wel de oplossing is. Zoals met de meeste ontwikkelingen in de natuur is beschikbaarheid van voedsel één van de belangrijkste factoren. Zolang de sappige en eiwitrijke graslanden beschikbaar zijn, zullen ganzen daar aanwezig zijn. Hier in De Deelen hebben we het gehele natuurgebied afgerasterd met stevige netten van een halve meter hoog, zo wordt voorkomen

"Er zit een keerzijde aan de enorme aantallen ganzen in onze gebieden".

dat de ganzen met hun jongen uit eten gaan bij de omliggende boeren. Uit onderzoek blijkt dat er op die manier circa 40% minder foeragerende ganzen zijn. Het probleem is alleen dat her en der gaten in de afrastering worden geknaagd door hazen. Veel ganzen weten toch die openingen te vinden. Ik ben van mening dat dit experiment toch geslaagd is, je zou alleen de afrastering beter moeten maken. Een tijd terug hadden we camera's opgesteld en we zagen op de beelden dat naast de ganzen alleen egels werden tegen gehouden. Ook was te zien dat hazen er in bijten, maar dan vervolgens een aanloopje nemen en er overheen springen!"

Met elkaar oplossen

Ondertussen varen we langs ontelbare petgaten, het lijkt wel een doolhof en je moet hier echt wel de weg kennen, bedenk ik mij. Ook boswachter Albert Worst van Staatsbosbeheer zit bij mij in de boot en hij vertelt dat De Deelen een groot laagveengebied is in het zogenaamde Lage Midden van Friesland. Omstreeks 1920 zijn de eerste veenarbeiders begonnen met de veenwinning voor de productie van turf. "Door het afgraven van het laagveen is er inderdaad een doolhof van petgaten en legakkers ontstaan, maar ik ben een goede spoorzoeker hoor!", vertelt Albert lachend die kennelijk mijn zorgelijke frons had opgemerkt.

Het vele water van De Deelen oefent een grote aantrekkingskracht uit op watervogels. Mede door de aanwezigheid van zeldzame soorten als de zwarte stern, de purperreiger en de bruine kiekendief, heeft het natuurgebied de internationale status van Wetland verworven.

Ik vraag Albert Worst wat hij van de vele ganzen vindt in de natuurgebieden. "Er zit een keerzijde aan de enorme aantallen ganzen in onze gebieden. Op sommige plekken wordt vegetatie weggevreten

G8, G7 of G0?

Jaarlijks worden meer dan 100.000 overwinterende ganzen geschoten. Uit een evaluatie is gebleken dat dit beleid veel te duur is en eigenlijk niet werkt. Daarnaast nemen de problemen met betrekking tot de broedende en overzomerende ganzen enorm toe. In 5 jaar tijd heeft het aantal Grauwe Ganzen zich verdubbeld. Begin dit jaar is er over deze problematiek overleg geweest tussen de grote belanghebbende organisaties in Nederland, de Ganzen-8. Deelnemers aan het overleg waren de 12 Landschappen, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, LTO, Federatie Particulier Grondbezit, Stichting Agrarisch en Particulier Natuur en Landschapsbeheer Nederland, de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging (KNJV) en de Vogelbescherming. De KNJV heeft zich ten tijde van het schrijven van dit artikel terug getrokken. Ondanks dat is er een G7-akkoord tot stand gebracht met de volgende belangrijkste uitgangspunten:

- de schade door zomerganzen terugbrengen tot het niveau van 2005 door de broedpopulatie van de Grauwe gans te reduceren van 200.000 tot 100.000
- afschot van winterganzen wordt gestopt
- na 5 jaar geen grootschalige bestrijding meer
- zoveel mogelijk exoten en soepganzen bestrijden

Het ministerie van EL&I lijkt echter met de nieuwe Natuurwet, die eind dit of begin volgend jaar naar de Kamer gaat, het akkoord te hebben opgeblazen. De minister wil namelijk de (plezier)jacht op grauwe ganzen, kolganzen en smienten van half augustus tot half februari openen.

die we juist graag willen behouden zoals bepaalde zeggesoorten. Ook het waterriet verdwijnt en juist daar zit de grote karekiet in. Als je in Polen komt dan zie je nog genoeg van die stukken waterriet met de grote karekiet erin. Een ander negatief effect van de ganzentoe name is dat vooral de kleinere watersystemen last hebben van de vermessing. Door vermessing krijg je een rijkere vegetatie, zowel in het water als op de legakkers. Je ziet dat braam en brandnetel verschijnen." Als ik Albert vraag wat hij als oplossing ziet, dan zegt hij dat het ganzenprobleem een probleem is van ons allen en dat we het met elkaar moeten oplossen. Hij voelt wel voor vaste vangplekken in de natuurgebieden, een soort ganzenkooien naar het idee van de eendenkooi.

Rawhide met love bites

Met drie bootjes en een kano drijven we onder tussen de ruiende ganzen met jongen op, richting een gazen fuik die op een landtong staat. Grote groepen maken zich los van de zogenaamde stripes en zwemmen onder luid gegak richting de fuik. De fuik lijkt op een veekraal en het is alsof we aan het veedrijven zijn net zoals de cowboys in de oude tv-serie Rawhide. Het verschil is dat hun tocht vol gevaren zat; veedieven, indianen en poema's lagen op de loer. Wij worden slechts gade geslagen door een slaperige aalscholver en een paar luidruchtige zwarte sterns.

Ik zit in de boot die het laatst aankomt bij de fuik en de anderen hebben de fuik al afgesloten; een dikke honderd grauwe ganzen zijn gevangen. De groep bestaat voor het merendeel uit jonge ganzen. Terwijl de boswachters van Staatsbosbeheer om de veekraal staan om te voorkomen dat de ganzen hun koppen door het gaas steken en hun romp er doorheen wurmen, is Berend Voslamber bezig de ganzen één voor één te vangen. Een gans blaast wel, maar bijt niet, mag dan wel het spreekwoord zijn, maar bij het vangen van een gans wordt ik toch behoorlijk in mijn arm gebeten. Ook bij Berend Voslamber zie ik een grote rode plek in zijn hals, "een love bite!" lacht hij mij toe.

De ganzen worden per stuk in een jute zak gestopt, waarna één medewerker de vogels weegt en opmeet, een ander voorziet de vogels van pootringen en een halsband en een derde persoon noteert de gegevens.

Dweilen met de kraan open

De man in de kano is Romke Kleefstra, hij is regiocoördinator voor SOVON in Noord-Nederland en was als kind al in De Deelen te vinden om winterganzen te bekijken en te beleven. Sindsdien is hij verknocht aan ganzen. Of het nou het gegak van winter- of zomerganzen is, ze hebben voor altijd zijn hart gestolen. Vooral de ganzenmassa's die 's winters op

de slaapplekken bijeenkomen en bij dageraad in grote groepen naar de foerageergebieden vliegen en 's avonds weer terugkeren, bezorgen hem kippenvel.

Ik vraag Romke wat hij van het plan vindt om de helft van de grauwe ganzenpopulatie af te schieten. "Als je de helft er bij weghaalt, moet je ieder jaar blijven schieten anders zit je zo weer op die 200.000. De populatie zit namelijk nog in de groei. Je bent dus de hele tijd bezig de groei van de ganzen af te remmen. Dat is een eindeloos verhaal!

Omdat de gans een vogelsoort is die zich relatief snel voortplant, biedt het alleen maar ruimte voor nieuwe ganzen zolang de omstandigheden zoals broedmogelijkheden en voedselaanbod hetzelfde blijven."

Ook eieren schudden vindt Romke geen optie: "Je vindt gewoonweg niet alle nesten. Onder normale omstandigheden is 20% van de eieren maar succesvol, 80% gaat verloren aan predatie, onbevruucht zijn, verlaten worden, enz. Er zijn in De Deelen zoveel ganzen dat er sprake is van zogenaamde dumpnesten. Vogels buiten het broedgebied proberen er tussen te komen, dat slaagt niet altijd en dan dumpen ze hun eieren in andergans' nest. Vooral de ganzen die op de rand van het broedgebied zitten hebben daar last van. Soms liggen er zoveel eieren in een nest dat er niets

De fuik lijkt op een veekraal

Boswachters van Staatsbosbeheer staan bij de veekraal om te voorkomen dat de ganzen hun koppen door het gaas steken en hun romp er doorheen wurmen.

De ganzen worden gewogen.

Regelmatig treffen mijn collega's geschoten ganzen aan in het veld die zijn achtergelaten omdat er niemand te vinden is die de dieren wil consumeren.

R48

Tussen de 100 gevangen ganzen zat er één die al was geringd. Deze ganzerik was voorzien van een gekleurde pootring met opschrift R48. De vogel blijkt één van de eerste geringde lichten te zijn, hij was echter zijn halsband kwijt. Romke Kleefstra vertelt: "Het kan zijn dat de gans de ring kapot heeft gemaakt. Daar zijn ze toe in staat. Aan het gedrag van de meeste ganzen kun je niet zien dat ze het vervelend vinden. Een aantal gaat er ondanks dat toch aan plukken wanneer ze aan het poetsen zijn. Sommige ganzen bijten erin of trekken de ring los. De R48 is in het eerste jaar (2007) gespot in het noorden van Spanje."

Je weet niet wat je schiet

"We weten op basis van ringonderzoek van de begin jaren negentig dat de ganzen uit Friesland naar het zuiden van Spanje trekken. In januari zaten ze in Coto doñana. Er kwamen terugmeldingen uit zo'n beetje alle landen van West-Europa. De R48 leert ons dat de ganzen niet het hele jaar hier zijn. In juni hebben we hier al Duitse beesten die komen ruïen. Dus als je in juni aan het schieten bent dan kan het best zo zijn dat dat Duitse vogels zijn. Dat afschieten heeft dan geen enkel effect op de broedpopulatie. In de winter heb je hier veel Zweedse, Duitse en Poolse dieren. Ze zien er helaas allemaal hetzelfde uit!", vertelt Romke lachend.

van terecht komt." Dat is leuk, zeg ik, maar daar kopen de omliggende boeren niets voor! Hun gras wordt kaal gevreten. Wat kunnen we daar nou aan doen? "Voedselbeschikbaarheid en predatie zijn de populatiebeperkende factoren", doceert Romke en hij vervolgt: "De proef in De Deelen met het plaatsen van een raster om het natuurgebied lijkt te werken, maar dat kun je natuurlijk niet overal doen. Ik zie gewoonweg niet zo snel een oplossing. Je zou het opgroeigebied rondom het broedgebied moeten beperken. Kortom: het creëren van een hogere uitval door natuurlijke of onnatuurlijke barrières. Daarnaast moet men misschien de vos niet zo sterk bejagen in dit soort gebieden. Je ziet nu bijvoorbeeld dat de grauwe gans in weidevogelgebieden gaat broeden omdat daar nauwelijks predatie is van de vos. In nationaal park De Alde Feanen volgde ik een aantal jaren het wel en wee van een kolonie Brandganzen op een eilandje. Die kolonie is verdwenen door een combinatie van ratten en de vos. Er vestigde zich namelijk een kolonie ratten en de vos lukte het om zo nu en dan langs te komen. De consequentie was dat ook een kolonie Kokmeeuwen verdween die zich op het eiland bevond."

Nieuwe weidevogel

De huidige natuurterreinen liggen allemaal ingeklemd tussen agrarische industrieterreinen en dat geeft conflicten, concludeert Romke droog.

De boeren wijzen naar de natuurbeheerders. De natuurbeheerders wijzen naar de boeren zo van: ze zitten het hele jaar op jullie land en wij krijgen ze alleen te broeden. Als je die laatste redenering volgt dan zou je kunnen stellen dat de grauwe gans eigenlijk een weidevogel is, hij zit ook nagenoeg het gehele jaar op het weiland. Er wordt vaak geroepen dat het succes van de grauwe gans komt door de natte natuurontwikkeling. Dat is nonsens, natte natuurgebieden als de Alde Feanen, De Deelen, Rottige Meenthe enz. waren er altijd al, maar de ganzen niet! De gebieden rondom deze natuurgebieden worden alleen maar geschikter; vette raaigraslanden en een vossenstand die kort wordt gehouden. Hetzelfde geldt eigenlijk ook met betrekking tot de achteruitgang van de grote karekiet die door de vraatzucht van de grauwe gans zou worden veroorzaakt; vóór de toename van de grauwe gans ging het al lang slecht met deze vogel. Dat de grote karekiet verdwijnt, heeft vooral te maken met het ontbreken van dynamiek van het

waterpeil. Het peil schommelt niet meer en daardoor ontwikkelt het waterriet zich niet meer. Door een vast waterpeil heb je alleen maar landriet."

Waterriet, landriet? Ik kijk om me heen want het is hier in De Deelen allemaal riet. Ik wist helemaal niet dat daar verschil in zat en het gevoel bekruipt me dat hoe ouder ik word hoe minder ik lijk te weten. Romke raadt kennelijk mijn gedachte want hij zegt: "Michel, ik heb ook niet de wijsheid in pacht, maar wat ik wel weet is dat we allemaal eisen stellen aan de natuur maar haar volstrekt niet de ruimte geven. En als daar dan de grauwe gans in komt, dan zitten we met de handen in het haar, omdat die postzegel een ander aanzien krijgt. Nou en! Je houdt het volgens mij niet meer tegen, dus we moeten deze ontwikkeling accepteren en maar kijken waar het op uitkomt. Niets doen is misschien uiteindelijk wel goedkoper!"

Van ganser harte

En dan als zo vaak bij vraagstukken rondom natuur en dieren, stel ik mijzelf de vraag: wat vind ik er nou van? Mijn voorkeur gaat vaak uit naar mensen die een natuur- en diervriendelijke oplossing voorstaan. Maar ik zie ook met eigen ogen de schade die ganzen kunnen veroorzaken aan graslanden en snap dan ook wel het probleem voor boeren. Veranderende politieke opvattingen en bezuinigingen helpen ook niet mee. Ik zou net als Romke willen dat men de moeder der ganzen met rust kon laten! Maar als men dan toch kiest voor een toename van het afschot, dan hoop ik van ganser harte dat er geen toename komt van gedumpte kadavers. Regelmatig treffen mijn collega's geschoten ganzen aan in het veld die door jagers zijn achtergelaten omdat er eenvoudigweg niemand te vinden is die de dieren wil consumeren. Op het moment van schrijven van dit artikel voltrekt zich een humanitaire ramp van ongekende omvang in de Hoorn van Afrika. Meer dan 2 miljoen kinderen onder de vijf jaar in Somalië, Kenia en Ethiopië zijn ondervoed. Bijna 500.000 kinderen zijn zo verzwakt, dat zij in levensgevaar zijn, terwijl puik voedsel in Nederland als hinderlijke vuil wordt weggegooid. Het is om je dood te schamen! Maar ik zelf dan? Ik heb nog niets overgemaakt op giro 555! Met deze stekelige gedachte log ik direct in op telebankieren en koop voor 25 euro mijn schuldgevoel af. Echt helpen doet het trouwens niet want ik moet denken aan de ganzenjongen die door een raster worden gescheiden van de sappige graslanden. Zullen zij ook een hongerdood sterven? Is daar ook een gironummer voor geopend?

Voor meer informatie:

Regionaal Milieuteam politie Fryslân

Michel Pol (058-8802348)

Tekst en foto's: Michel Pol